

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY XI.

BARCELONA 30 DE NOVEMBRE DE 1888.

NÚM. 121.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA'LS ASSOCIATS.—Pera'ls no socis, 1'50 pessetas al any.—Número sol, 25 céntf. Se suscriu en lo local de LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigirse totas las comunicacions, y en la llibreria de Verdaguer.

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Segons prevenen los articles 12 y 17 del Reglament, se convoca als Srs. Associats á la Junta general ordinaria que tindrà lloch lo dia 14 del mes entrant, á las 9 de la vetlla, en lo local de la ASSOCIACIÓ, y 's posa en son coneixement que s' elegirán als que hagin de desempenyar los càrrechs de President, Vis-President, Tresorer, Secretari segon y un de Vocal per dimissió dels que 'ls exerceixen; altre de Vocal, per vacant, y quatre mes de Vocal y 'l de Secretari primer per haver complimentat ja lo temps reglamentari; prevenintse que 's deuen provehir per dos anys quatre càrrechs de Vocal y 'l de Secretari primer, y per un any los que restan.

Barcelona 30 de Novembre de 1888.—P. A. de la J. D.—*Lo Secretari 1.er*, JOAN PONS Y MASSAVEU.

SESSIONS Y EXCURSIONS

- 13 Desembre.—Sessió preparatoria de la excursió de Cornellá á Gavá.—
Lectura de la Memoria de la excursió al Pallars, Caldas de Bohí y Vall d' Aran, per D. Joaquim de Gispert.
- 16   »   —Excursió de Cornellá á Gavá.
-

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE NOVEMBRE.

RESIDENT

D. Lluís Noguera.

EXCURSIONS

(*Extracte.*)

DEL PAPIOL Á TARRASSA PER CASTELLBISBAL; 11 de Novembre de 1888. (Oficial).

Assistència dels Srs. Barallat, (H) Carreras y Candi, Catarineu y Palau.

En lo primer tren de la via de Tarragona (tres quarts de sis) sortiren de Barcelona arribant al cap d' una hora al Papiol, poble de la vora del Llobregat que tindrà uns 1.100 habitants.

Com eix poble era ja conegut de la ASSOCIACIÓ per la excursió efectuada á 29 d' Abril de 1877, no fou objecte de detinguda visita sa iglesia y sepulturas, quinas inscripcions en hermosos calchs forman part del Museu de nostra pertinenencia.

Lo Sr. Rector actual, persona amabilíssima y complacent, nos ensenyá la Rectoría, castell inespugnable que fou, á l' any 1877, quan hi anaren nostres companys, del qual lo Sr. Rector d' allavors ni 'ls deixá passar lo dintell de la porta. Apart de sa pintoresca situació en lo més alterós del poble, quasi junt al Castell, disfrutantse lo delitós panorama que s' ovira d' aquell; no conté la Rectoría gran cosa de notable: un curiós escut d' armas esculpturat en la pedra damunt la entrada y en el que hi volen veurehi los vehins l' anagrama de *Papiol* representat per una rodona ó *pa*, un *pi* y un bras de mola ó sia la simbolisació del *oli*; y un petit treball escultórich, segurament del sigle XVI, enclavat á una de las parets interiors, representant Jesús en la creu. No 'ns pogué mostrar lo cálzer del sigle XVI per estar exposat á la Secció Arqueològica de la Exposició de Barcelona. Hi ha algun retaule y quadres de mérit.

La Rectoría se suposa, y quasi ho venen á confirmar las parets exteriors, que fou en altre temps part integrant del Castell. Eix últim deixaren de visitar-lo per ésser reconegut en la excursió de 1877.

Eran dos quarts de nou quan emprenían á peu la marxa cap á Castellbisbal, comensant per un camí de carro que passa junt á *ca 'n Minguet* y als onze minuts arriba á un torrent, y remontantlo *pochs passos, se gira á má esquerra per camí de ferradura: allí comensan las vinyas que ja no 's deixan fins á Castellbisbal.* Als cinch minuts de pujada, trobantse una bifurcació de camins, s' agafa lo de la esquerra. Ja dalt del turó lo poble y castell del Papiol se presentan estesos á mitjorn, blanquejant al ponent las casas de St. Andreu de la Barca, ab lo castell de Saut Jaume dalt de la serra. Lo Llobregat atravessa eix panorama, prestantli majestuosa grandesa la imponenta montanya de Montserrat. Lo camí

passa aquí per junt á unas escletxas del terror que semblan formadas per las ayguas y d' eixos esboranchs se 'n troban sovint en lo restant del camí. A las nou y cinch minuts arribavan á la carretera de Rubí, pel indret de *ca 'n Canals*, remontantla, tenint á son davant envers al N. la silueta de St. Llorens de Munt, fins lo primer camí carreter de la esquerra, lo que se segueix; y atravesant als cinch minuts la riera de Rubí, entraren ja en lo terme de Castellbisbal y á sa barriada de Sta Rita, coneguda vulgarment també ab lo nom del Canyet. Es de moderna construcció, y la constitueixen 20 casas afileradas habitadas per pagesos ó comparets, calculanthi unas cent personas.

Lo país que atravessaren está format de petits turons, seguits y ab gradació d' augment, així es que lo camí es relativament penós, á lo que hi contribuheix la falta completa d' arbrat, necessari pera apartar la monotonía de tanta vinya y terra rojenca. La pujada que 's pren al eixir de Sta. Rita conduheix en direcció al NO. davant *ca 'n Pedrol de Dalt* distantne uns cinch minuts, d' ahont s' ovira ja al enfront Castellbisbal guardat d' espatllas pel Montserrat. A un quart de *ca 'n Pedrol*, junt al meteix camí de carro seguit, hi ha *ca 'n Pere Amat*. qual *nom* se llegeix per duplicat damunt la porta d' entrada y en un bonich picaport modern, de ferro.

La vista cansada de lo arit d' eix terror, se esplaya en la contemplació del Llobregat y sas frescas voras, vegentse proper lo congost de Martorell.

Als deu minuts eran ja en lo poblat de Castellbisbal. Lo rellotge assenyalava las deu menys set.

Es població d' uns 800 habitants situada en país montuós però fértil; se conserva encara algun bosch dels molts que abans cubrían sas serras y que han fet pas als ceps, constituhint lo ví una de las principals produccions.

Lo Sr. Rector los rebé molt amablement mostránlos hi tot quant conté la iglesia parroquial de St. Vicens, llavors tancada per ésser més de las dotze. Es eixa iglesia construhida probablement en lo sigle xvi, de forma ayrosa per sa alsada, y consta d' una sola nau y d' un bras pera la capella del Sagrament. Dels altars sols se pot esmentar lo major, del Renaixement, en que 's veuhen entallats en fusta varis passos representant lo martiri de St. Vicens. Está posat damunt d' un socol de pedra una mica esculturat. Lo altar del Santíssim Sagrament es construhit de poch baix la acertada direcció de nostre consoci l' arquitecte Sr. Casademunt, á quin zel en pro de la restauració de la iglesia se deu lo hermós dibuix d' alguns dels moderns altars. Llástima de pinturas que tapan interior y exteriorment la pedra de la iglesia, ab evident segell de mal gust. Lo campanar enmarletat y poch alt está també pintat ab igual desacert.

La historia d'aqueix poble se remonta als primers temps de la Reconquesta. D'abans se sab solsament que 'ls bisbes visigoths d'Egara (Tarrassa) tenían en eix lloch una possessió coneguda per «Castrum Episcopi.» Quan lo bisbat d'Egara reconstituí al estar lo país en poder dels Comtes de Barcelona, desaparegué en 1027, segurament eix Castell passaria á propietat dels Bisbes d'eixa Ciutat, ja que en document que consta en la rectoria, se cita que essentne bisbe Gislbert á l'any 1167, feu donació al Rector, d'aquell ab sas propietats. Eixa breu ressenya dona sobrada mostra del origen de la població, que ja racionalment se desprén de son nom.

L'escut de la vila que usa l'Ajuntament en son segell, dona d'aixó cabal idea per los atributs episcopals damunt d'un castell: empero lo Rector en lo de sa parroquia, denotant ésser las propietats del castell de sa pertinenca á despit del títol de la vila, substituïheix la crossa y mitra, per lo bonet de capellá.

Avuy dia, construcció d'aquell temps que denoti la existencia d'un castell, cap no 'n resta. Lo poble, que á voltas conserva en sa tradició recort de lo que desapareix, dona nom de Castell, á la que també ne diuen capella de St. Vicens, y es lo més propi. Pintorescament assentada en un puig á abdos cantons d'ella dos moltículs de fluixa terra l'arresseran y protegeixen. Está situada á deu minuts escassos del poble, en lloch avansat en la conca del Llobregat, y de voras escarpadas que la fan assequible tan sols del costat de la vila. Com á capella no es pas notable; construcció del sigle xvii ó xviii sens cap detall interior ni exterior digne d'esmentarse. Mes com á posició estratègica no podia ésser lo lloch millor escullit, dominant com se dominan d'aquell alterós cim, desde lo pont de Molins de Rey al congost de Martorell, ab los caserius de St. Boy, St. Andreu de la Barca y Papiol y las serras vehinas, y pel cantó de Montserrat, los pobles del Bruch y d'Ullastrell. En las proximitats de la capella, no hi trobaren cap reste de paret ó torre, y sí tan sols un mur groixut en lo que s'assenta una de sas parets laterals.

No restantlos res més á ferhi á Castellbisbal, llogaren una tartana y á dos quarts de duas emprenían la ruta per un camí carterer que era més que dolent. Als tres minuts vegeren á la esquerra lo cementiri, obra novella, profusament cobert dels simbólichs xiprers. Al arribar á *ca'n Costa*, ó sían deu minuts més amunt, dominaren part del Plá del Panadés á la esquerra, al que s'afegí lo del Vallés en la oposada quan passats altres vuyt minuts embocaren lo *coll de Baixells*. A las duas de la tarde havían deixat á *ca'n Elias*, y als deu minuts passavan propet de *ca'n Ganyadell*, gran masía que dona nom al camí aquell, caracterisantla llarga filera de finestras en lo pís superior dessota lo teulat.

En eixa regió hi restan encara boscos de pins, despullas dels molts d'altre temps. Deixaren lo camí de carro pera entrar en la carretera nova, que sols fá tres anys es oberta al trànsit entre Martorell y Tarrassa, davant la fita que assenyala lo kilómetro 8. Eran ja tres quarts de tres. A fi de lliurar de las pedregadas á las vinyas d'eixa encontrada de que 'n son molt castigadas, se veuben en lo més alt de la serra, pals de ferro ab moltas puntas, que seguint la teoria del parallamps, estan destinats á descarregar d'electricitat á la atmósfera, evitant així la formació de la pedra. En lo kilómetro 9 hi ha la masía de *ca'n Amat* y 's veu á un quart lo poble d'Ullastrell falaguerament plantat dalt de la montanya. A las tres eran enfront la fita coneguda per *creu dels tres Batlles* per ésser partió dels tres municipis de Rubí, Ullastrell y Tarrassa, tenint á la esquerra dalt del serrat á *ca'n Costa de Montagut* y á *ca'n Palet d'Ullastrell*. Vuyt minuts més, v havian ja atravesat per complet las alturas que divideixen las somrisents valls del Llobregat, de las que forma l' aixut Besós, ovirant en encisador panorama á alguns pobles del Vallés ab sas pintorescas montanyas, descubrintse á sos peus los passeigs y carreteras y las enlayradas xemenyas, de la sempre crixent ciutat de Tarrassa. Poch tardaren á trobar lo 11 kilómetro, y en seguida y forta baixada, á tres quarts de quatre hi arribavan donant per acabada la excursió, no sens visitar de pás los monuments de la antigua Egara.

DE FIGUERAS Á CAMPRODON PER LLADÓ, SISTELLA, LA MARE DE DEU DEL MONT, BASSAGODA, SANT ANIOL Y BAGET, Y Á MOLLÓ Y ULL DE TER. (particular), 21 á 27 d' Agost de 1888.

Ab lo tren del matí del dia 21 del passat Agost, sortiren pera Figueras los Srs. Puiggarí (D. Joan) y Gispert (D. Joaquim), empleant lo dia en recorrer la capital ampurdanesa y visitar la celebrada colegiata bizantina de Vilabertran. Lo Sr. Rector, ab una amabilitat que 'ns complau en elogiar, ensenyá á nostres amichs la incomparable creu professional que allí 's conserva, y de la qual nos hem ocupat en repetidas ocasions.

Passaren també á la propera vila de Perelada, contemplant lo preciós claustre románich, cobert d'exquisits travalls, de St. Domingo, no permetentloshi veure del palau dels comtes, en qual restauració es precís reconeixer que no ha presidit lo bon gust artístich que era de desitjar, mes que sa important y curiosa biblioteca y 'l bonich claustre górich que te immediat.

A las 4 h. 30 m. de la matinada del següent dia y en tartana, sortiren pera Lladó los expedicionaris, per la carretera general fins a Navata, poble situat á la esquerra d'aquesta, y al que arribavan un hora després.

Comensa desseguida, un mal camí carreter que en duas horas y en direcció N. conduheix á Lladó, trobant pel camí las masías de *ca'n Merlo* primer y *ca'n Pons* una mica més tart. En dit poble's veuhen alguns edificis particulars que mostran sa passada importancia. En la part baixa de la població se troba la bellíssima colegiata de Sta. María, interessant construcció del período més avansat de la arquitectura bizantina; son interior conté tres elegants naus divididas per quatre archs apuntats sostinguts per pilans ab robustas columnas adossadas y dels que parteixen los archs de costat de la nau central que també te la volta apuntada; la de las naus laterals es sols de secció de círculo. Lo chor lo forma una cadirada d'escás valor artístich. En la sagristia se conserva un primorós capitell bizantí semblant á altres tres riquíssims que serveixen de pica pera la aygua beneyta, y que 'ns semblan degueren formar part del claustre avuy desaparecut; així meteix es notable, per lo perfecte treball de talla, l'armari d'aquella dependencia, d'estil barroch. Constituheixen la portada una serie d'archs concèntrichs coberts d'afilgranadas motlluras del més depurat gust, ab duas esbeltas columnas per costat, ab capitells que tant per sos adornos com per la lleugeresa ab que están efectuats no cedeixen en bellesa als corintis del estil clássich. Se troban empotradas en la fatxada tres lápidas ab caràcters gòtichs, sobressurtint una del sigle xiv que ostenta diferents escuts heráldichs. Sobre la porta s'obra un perllongat vano, qual adornadas arquivoltas sostenen duas columnas similars á las de la portada.

En la part alta del poble se troba la iglesia parroquial dedicada á St. Felip, construïda en 1761; es de creu llatina y cúpula central, acusant be lo gust de sa época.

Emprengueren lo camí de Sistella á las 9 h. per la suau vessant que acaba, creuhant lo riu Manol; se passa per lo *clot de Grillera*, y desde ell á la vora de *Cadavall* y 5 minuts abans del poble s'atravessa la riera de la *Codina*, arribant á las 10 h. á Sistella, petita població posada en lo centre de pintoresca clotada.

Lo Sr. Rector, Rvnt. Llorens Sal, ab una atenció de la que nostres amichs quedaren sumament satisfets, los invitá á pendre quelcom, ensenyántlos hi després los importants objectes sagrats que ab tot cuydado conserva; aquestos son una magnífica creu parroquial de plata, que per son preciós treball d'estil gòtich atribuhim al sigle xv, un *lignum-crucis* també gòtich molt notable, un incensér del meteix género, d'escassa importancia, un reliquiari de gust del renaixement, á manera de templet, de valor arqueològich per lo be que caracteriza lo procediment estétich de principis del sigle xvii y dos bordons de plata, apreciable treball d'orfebreria del sigle anterior al indicat.

La iglesia, com tantas altrás, no s'ha pogut lliurar de las poch

meditadas reformas dels últims sigles, com se veu en sa única nau, y en lo campanar, de moderna construcció. Felisment los arreglos de la fatxada han deixat intacta la hermosa portada que encuadra la porta de la iglesia, constituïda per dos archs concèntrichs resguardats per una pestanya; un d'ells está format per la molt usada corda y per un cilindre caragolat l'altre, ab dós descansan en columnas ab elegants capitells historiats. Lo conjunt es perfecte y acabat; una ratlla de prismas talla la fatxada per dessota la consabuda finestra, d'ajustadas proporcions y elegants columnetas. En las portas de fusta s'hi conservan encare alguns ferros bizantins, qual pérdua seria de sentir.

Lo Rvnt. Sr. Rector recomená com digna de visitarse la iglesia románica de Vilamany, lo que advertim pera que 's tinga en compte en excursions successivas.

Per lo meteix camí retornaren á Lladó, emprenent la marxa á la 1 h. de la tarde, cap al santuari de la Mare de Deu del Mont. Als 10 minuts se passa pe'l barri de *Pujol* y seguint la pujada 's troba als 20 m. mes lo turó nomenat de *Baterias*; eran ja las 2 h. quan distingian, sobre una serra situada á la dreta, St. Martí Saserra; se pren tot seguit per la serra de *Puigmorena* que 's desprén de la montanya del Mont, y per la casa coneguda per la *Serra de St. Marti* se passa per lo collet del propi nom, emprenent desde aquí la pujada á la montanya per la vessant de llevant de la meteixa. S'acaban los cultius y cemensa un hermós bosch de pins y alzinas que 's va espessint á mida que s'avansa pera guanyar la cima.

Lo precipici de *Roca-majó* que queda á la dreta es lo més important en aquest trajecte; á las 3 h. 30 m. feyan mitj' hora de parada en la agradable *font de Falgás*, en mitj de la montanya; á las 5 h. rodejavan la miranda de *Falgás*, y per lo *coll de Portellas* arribavan 15 minuts més tart al antich monastir, del que no 'ns ocuparém per haverlo visitat altrás vegadas la ASSOCIACIÓ.

A las 5 h. 45 m. del següent dia, abandonaren lo santuari pe'l costat N. de la montanya seguint un curriol fins á la *collada de Juncanet* (6 h. 15 m.), en que prengueren lo camí que per *ca'n Espinau* passa lo *coll* d'igual nom y seguint per la dreta entra en la montanya de *Caritg*, de la que 's descendeix per un bosch de pins fins al *plá de la Teuleria*, arribant á Lliurona á las 8 h. 20 m.

Constituheixen lo poble unas quantas casas agrupadas prop de la iglesia, d'estil bizantí, senzilla y ab volta apuntada, posseheix tres petits retaules gòtichs bastant bons.

(Acabarà.)

NOVAS

Lo 26 del present mes celebrá la ASSOCIACIÓ una vetllada literaria commemorativa del dotzé aniversari de sa fundació, la que fou presidida per lo Sr. Vis-President D. Pelegrí Casades y Gramatxes. Oberta la sessió á dos quarts de deu, lo Secretari segon llegí l' acort pres per la Junta Directiva relatiu al acte que s' anava á celebrar. La Presidencia improvisá un breu parlament, després del qual descobrí lo retrato del sabí botánich D. Antoni Cipriá Costa, destinat enguany á continuar la galería d' excursionistas catalans célebres que ve formant la ASSOCIACIÓ. Dit retrato, que 's destacava en la testera del saló, es degut al pinzell del conegut artista y consoci D. Pere Borrell.

Lo vocal de la Directiva Sr. D. Ignasi Melé, doná lectura á unas apuntacions biográficas del excursionista qual memoria s' honrava; llegintse després, per lo Sr. Novellas, sa poesia: *Mon amor*. Lo Sr. Puig y Cadafalch doná á coneixer un interessant fragment de la erudita monografia referent al temple del *Monastir de St. Pau del Camp*, treball que escrigué junt ab son amich y també consoci D. Cassimir Brugués, y que fou llorejat en lo darrer certámen dels Jochs Florals; lo Sr. Flós y Calcat llegí sa poesia: *Las enramadas d' Arenys de Mar*; lo Sr. Cardona la poesia: *La abolició de la esclavitut*, escrita per D. Francesch Ubach y Vinyeta; y lo Sr. Riera y Bertran sa composició *Missa matinal*.

La Presidencia doná per terminat l' acte, regraciant als Srs. llegidors y á tots los que havian honrat la sessió ab llur assistencia.

Un consoci nostre, que ha arribat fa poch de Manresa, nos dona compte de varias melloras de carácter artístich portadas á cap en dita ciutat las quals son altra prova mes de que mercés al influx del excursionisme, la cultura artística s' obra avuy pas entre las principals poblacions catalanas. Son aquestas:

A l' iglesia de Sant Domingo, ha sigut treta la taulada que cubria la cúpula del altar del Roser, produhint dita cúpula ó mitja taronja, ab sas teulas y rajolas de diferents colors, un bonich efecte.

Entorn de la Seu han sigut formats uns jardinets ab lo nom de Park, que embelleixen també aquell lloch, si bé no poden considerarse molt ben situats, alguns arbustos que tocan á las parets del magnífich temple á que tal vegada poden perjudicar.

En la propia Seu, segueix molt ben conservat lo retaule major, qual bon aspecte ha millorat ab la colocació de la vidriera de colors de Sant Pere y Sant Pau en la capella central del ábside. S' ha construhit en un dels pilars de la part de la Epístola, una trona igual á la existent á la part del Evangeli; y distribuïdas per las naus laterals, y davant del Cor y Presbiteri, han sigut penjadas unas vint aranyas góticas de bronzo de diferents midas, las que produeixen excelent efecte. També s' assegura y deu aplaudirse, que una vegada retornat de la Exposició de Barcelona, lo riquíssim frontal de imatgeria del xv, será posat dintre de un enquadrament ab un cristall, pera sa mellor conservació.